

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Om Begrebet Ironi

Citation: Kierkegaard, Søren: "Om Begrebet Ironi", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1997 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-bi-txt-shoot-ide7899740-1043-41e5-9bac-fb45bf8cdfcd.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Orienterende Betragtninger

Der var en Tid og ikke ret længe tilbage, da man ogsaa her kunde gjøre sin Lykke med en *Smule Ironi*, der gjorde Fyldest for alle Mangler i andre Henseender og hjalp En hæderligen gjennem Verden, gav En Anseelse af at være dannet, at have Blik paa Livet, Forstand paa Verden, betegnede En for de Indviede som Medlem af et vidtudstrakt aandeligt Frimureri. Man træffer endnu stundom en eller anden Repræsentant for denne svundne Tid, der har conserveret dette fine, betydningsfulde, tvetydigt saa Meget forraadende Smil, denne aandelige Hofmandstone, hvormed han gjorde fortune i sin Ungdom, og som han havde bygget hele sin Fremtid paa, i det Haab, at han havde overvundet Verden. Ak, men det var en Skuffelse! Forgjebes søger hans speidende Øie en ligestemt Sjæl, og hvis hans Glands-Periode ikke var endnu for En og Anden i frisk Minde, saa vilde hans Ansigts Muskelspil blive en gaadefuld Hieroglyph for den Samtid, i hvilken han lever som en Fremmed og Udlænding. Thi vor Tid, den fordrer mere, den fordrer, om ikke høi, saa dog *høirøstet Pathos*, om ikke Speculation, saa dog Resultat, om ikke Sandhed, saa dog Overbeviisning, om ikke Ærlighed, saa dog Forsikringer derom, om ikke Følelse, saa dog Vidtløftigheder den betræffende. Den udpræger derfor ogsaa en ganske anden Art af privilegerede Ansigter. Den tillader ikke, at Munden trodsigt lukker sig, eller at Overlæben bæver i Kaadhed, den fordrer, at Munden skal staae aaben; thi hvorledes kunde man vel tænke sig en sand og ægte Fædrelandsven uden talende, hvorledes en dybsindig Tænkers dogmatiske Ansigt uden med en Mund, der var istand til at sluge hele Verden, hvorledes kunde man forestille sig en Virtuøs paa det levende Ords Overflødigshorn, uden med opspilet Mund? Den tillader ikke, at man staaer stille og fordyber sig, at gaae langsomt er allerede mistænkeligt, og hvorledes skulde man ogsaa kunne finde sig i Sligt i det bevægede Øieblik, i hvilket vi leve, i den skjæbningsvangre Tid, hvorom Alle ere blevne enige, at den gaaer frugtsommelig med det Overordentlige? Den hader Isolation, og hvorledes skulde den ogsaa kunne taale, at et Menneske fik den fortvivlede Idee, at gaae ene gjennem Livet, den Tid, der selv, Haand i Haand og Arm i Arm (ligesom reisende Haandværkssvende og Landsoldater), lever for Menighedens Idee?¹.

1. Hermed skal ingenlunde Tidens alvorlige Stræben være miskjendt eller forkleinet, men det var visselig at ønske, at den i sin Alvor var mere alvorlig.
(tilbage)

Men om det nu end er langt fra, at Ironi er Særkjendte for vor Tid, saa følger deraf dog *ingenlunde*, at *Ironien ganske* skulde være *forsvunden*. Vor Tid er saaledes heller ingen tvivlende Tid, men desuagtet er der dog bleven mange Yttringer af Tvivl tilbage, i hvilke man ligesom kan studere Tvivlen, om der end bliver en kvalitativ Forskjel mellem en speculativ Tvivl og en vulgær Tvivl om dette eller hint. I det oratoriske Foredrag forekommer saaledes hyppigt en Figur, som bærer Navn af Ironi, hvis Charakteristiske er dette, at sige det Modsatte af hvad man mener. Her have vi allerede en Bestemmelse, der gaaer gjennem al Ironi, den nemlig, at *Phænomenet ikke er Væsenet, men det Modsatte af Væsenet*. Idet jeg taler, er Tanken, Meningen Væsenet, Ordet Phænomenet. Disse to Momenter ere absolut nødvendige, og det er i denne Forstand, at Plato har bemærket, at al Tænken er en Talen. Sandheden fordrer nu Identiteten; thi dersom jeg havde Tanken uden Ordet, da havde jeg ikke Tanken, og dersom jeg havde Ordet uden Tanken, da havde jeg heller ikke Ordet, som man jo heller ikke kan sige om Børn og Afsindige, at de tale. Seer jeg dernæst hen til det talende Subject, saa har jeg atter en Bestemmelse, der gaaer igjennem al Ironi, *Subjectet er nemlig negativ frit*. Naar jeg, idet jeg taler, er mig bevidst, at det, jeg siger, er min Mening, og at det Udsagte er et adækvat Udtryk for min Mening, og jeg forudsætter, at den, til hvem jeg taler, i det Udsagte har min Mening heel og holden, saa er jeg bunden i det Udsagte, det er, jeg er positiv fri deri. Her gjelder det gamle Vers: *semel emissum volat irrevocabile verbum*. Ogsaa med Hensyn til mig selv er jeg bunden, og kan ikke frigjøre mig derfra, hvad Øieblik jeg vil. Dersom derimod det Udsagte ikke er min Mening, eller er det Modsatte af min Mening, saa er jeg fri i Forhold til Andre og til mig selv.

Den *ironiske Talefigur hæver imidlertid sig selv*, idet Taleren forudsætter, at Tilhørerne forstaae ham, og saaledes bliver dog, gjennem en Negation af det umiddelbare Phænomen, Væsenet i Identitet med Phænomenet. Naar det stundom hændes, at en saadan ironisk Tale bliver misforstaaet, saa er dette ikke Talerens Skyld, uden forsaavidt han har givet sig i Kast med en saadan rænkefuld Patron, som Ironien er, der ligesaa gjerne spiller sine Venner som sine Fjender et Puds. Man siger ogsaa om en saadan ironisk Vending i Talen: det er ikke Alvor med den Alvor. Yttringen er saa alvorlig, saa det er en Gru, men den vidende Tilhører er indviet i Hemmeligheden, der stikker bag derved. Men netop derved er Ironien igjen hævet. Det er den almindeligste Form af Ironi, at man siger Noget alvorligt, som dog ikke er meent alvorligt. Den anden Form, at man siger Noget for Spøg, spøgende, som er meent alvorligt, forekommer sjældnere¹. Men som sagt, den ironiske Talefigur hæver sig selv, den er som en Gaade, paa hvilken man i samme Øieblik har Opløsningen. Imidlertid har den ironiske Talefigur en Egenskab, som ogsaa er eiendommelig for al Ironi, *en vis Fornemhed*, som hidrører fra, at den, om den end vil forstaaes, dog ikke vil ligefrem forstaaes; som gjør, at denne Figur ligesom seer ned paa den slet og rette Tale, hvilken Enhver øieblikkelig kan forstaae; den reiser ligesom i et fornemt Incognito, og seer fra dette høie Stade medlidende ned paa den almindelige pedestre Tale. I den

daglige Omgang forekommer den ironiske Talefigur især i de høiere Kredse som et Prærogativ, der hører under samme Kategori som den bonton, der fordrer at smile over Uskyldighed, og at ansee Dyd for en Bornethed, skjøndt man dog til en vis Grad troer derpaa.

1. Hvor den hyppigst forekommer, er gjerne i Forbindelse med en vis Fortvivlelse, og den findes derfor ofte hos Humorister, saaledes naar f. Ex. Heine i den meest spøgefulde Tone overveier, hvad der er værst, Tandpine eller en ond Samvittighed, og erklærer sig for den første.
(tilbage)

Forsaavidt som nu de høiere Kredse, (dette maa naturligviis forstaaes efter en aandelig Rangforordning), ligesom Konger og Fyrster tale fransk, saaledes tale ironisk, for at Lægfolk ikke skal forstaae dem, forsaavidt er Ironien i Færd med at *isolere sig*, den ønsker ikke i Almindelighed at blive forstaaet. *Her hæver altsaa Ironien ikke sig selv*. Det er ogsaa kun en underordnet Form af den ironiske Forfængelighed, der ønsker Vidner, for at forvise og forsikre sig om sig selv, ligesom det ogsaa kun er en Inconsequents, Ironien har tilfældeds med ethvert negativt Standpunkt, at den, der efter sit Begreb er Isolation, søger at constituere et Samfund, vil, da den ikke kan hæve sig til Menighedens Idee, realisere sig i Conventikler. Men der er derfor ogsaa ligesaa lidet Samfunds-Eenhed i et Cotteri af Ironikere, som der i Sandhed er Ærlighed i en Røverstat. Men see vi nu bort fra den Side, igjennem hvilken Ironien aabner sig for de Medsammensvorne, og betragte den i Forhold til de Uindviede, i Forhold til dem, imod hvilke dens Polemik retter sig, i Forhold til den Tilværelse, den opfatter ironisk, da pleier den at yttre sig paa *tvende Maader*. Enten *identificerer* nemlig Ironikeren sig med det Uvæsen, han vil bekjæmpe, eller han stiller sig i et *Modsætningsforhold* dertil, men naturligviis bestandig saaledes, at han er sig bevidst, at hans Tilsyneladelse er Modsætningen til det, han selv holder fast ved, og at han nyder Glæden over dette Misforhold.

I Forhold til en taabelig opblæst Viden, der veed Beskeed om Alt, er det ironisk rigtigt, *at gaae med*, at være henrykt over al denne Viisdom, at anspore den ved sit jublende Bifald til bestandig at stige høiere og høiere i bestandig høiere og høiere Galenskab, skjøndt Ironikeren derunder er sig bevidst, at det Hele er tomt og indholdsløst. Ligeoverfor en fad og inept Begeistring er det ironisk rigtigt *at overbyde* denne i stedse mere og mere himmelraabende Jubel og Lovsang, skjøndt Ironikeren er sig bevidst, at denne Begeistring er den største Taabelighed af Verden. Og jo mere det lykkes Ironikeren at skuffe, jo bedre hans Falskneri faaer Fremgang, desto større er hans Glæde. Men denne Glæde nyder han ganske ene, og det er ham netop om at gjøre, at Ingen mærker hans Bedrageri. – Dette er en Form af Ironi, som kun sjeldnere forekommer, skjøndt den er ligesaa dyb og lettere at gjennemføre end den Ironi, der optræder under en Modsætnings Form. I det Mindre seer man den vel stundom anvendt mod et Menneske, der er paa Veien til at lide af en eller anden fix Idee; mod et Menneske der bilder sig ind, at han er smuk, eller især har smukke Bakkenbarter; eller bilder sig ind, at han er vittig eller dog engang har sagt en Vittighed, der ikke ofte nok kan høres; eller mod et Menneske, hvis Liv ligesom er gaaet op i en eneste Begivenhed, som han bestandig kommer tilbage paa, og som man i ethvert Øieblik kan bringe ham til at fortælle, naar man blot veed at trykke paa den rigtige Fjeder o. s. v. I alle disse Tilfælde er det Ironikerens Glæde selv *at synes besnæret* i den samme Hildethed, som den Anden er fangen i. Det er en af Ironikerens store Glæder overalt at opdage saadanne svage Sider; og jo mere udmærket det Menneske er, hos hvem de findes, desto mere glæder det ham at kunne dupere ham, at have ham i sin Magt, skjøndt han ikke selv veed deraf, saa at endog et udmærket Individ bliver i enkelte Øieblkke for Ironikeren som en Dukke, han har en Snor i, en Gliedermann, han kan faae til at gjøre de Bevægelser, som han vil, at han skal gjøre, eftersom han trækker i Snoren; og, det er besynderligt nok, Menneskets svage Sider nærme sig meget mere til at være Klangfigurer, der bestandig komme tilsyne, naar man stryger rigtigt, end Menneskets gode, de synes ligesom at have en Naturnødvendighed i sig, medens man saa ofte maa sørge over, at de gode Sider ligge under for Inconsequentser.

Men paa den anden Side er det Ironien ligesaa eiendommeligt at træde op under et Modsætningsforhold. Ligeoverfor en Viisdommens Overflødighed at være saa uvidende, saa dum, en saa *complet* Arv som muligt, men dog bestandig tillige saa lærvillig og saa godmodig, at Viisdommens Forpagtere ret have Glæde af at lade En slippe med ind paa deres frugtbare Græsgange; ligeoverfor en sentimental, smægtende Begeistring at være *for indskrænket*, til at fatte det Sublime, der begeistrer Andre, men dog altid at forraade den gode Villie, der saa gjerne vilde fatte og forstaae, hvad der hidtil var En en Gaade – ere fuldkommen normale Ytringer af Ironi. Og jo mere troskyldig Ironikerens Dumhed viser sig, jo mere uforfalsket hans ærlige og oprigtige Stræben synes, desto større er hans Glæde. Man seer deraf, at det kan være ligesaa meget ironisk at lade vidende, skjøndt man veed, at man er uvidende, som at lade uvidende, skjøndt man veed, man er vidende. – Ogsaa paa en mere indirecte Maade kan Ironien vise sig gjennem et Modsætningsforhold, naar Ironien udvælger de eenfoldigste og meest indskrænkede Mennesker, ikke for at spotte dem, men for at spotte Viismændene.

I alle disse Tilfælde viser Ironien sig nærmest som den, der opfatter Verden, der søger at mystificere den omgivende Verden, ikke saa meget for selv at være skjult, som for at *faae Andre* til at *aabenbare sig*. Men Ironien kan ogsaa vise sig, idet Ironikeren søger at bringe *Omverdenen paa Vildspor* sig selv betræffende. I

vor Tid, hvor de borgerlige og selskabelige Forhold næsten gjøre enhver *hemmelig Kjærlighedshistorie* umulig, hvor Byen eller Omegnen som oftest allerede mange Gange har lyst fra Prædikestolen for det lykkelige Par, førend Præsten har gjort det første Gang; i vor Tid, hvor det selskabelige Liv vilde see sig en af sine kjæreste Forrettigheder berøvet, hvis det ikke havde Magtfuldkommenhed til at knytte Kjærlighedsbaand, og tillige at have paa egen (ikke paa Præstens) Opfordring meget derimod at sige, saa at den offentlige Omtale først giver en Kjærlighedsforstaaelse sin Gyldighed, og en Forbindelse indgaaet uden Byens Vidende næsten ansees for ugyldig eller idetmindste for et skammeligt Indgreb i dens Rettigheder, ligesom Bedemænd ansee Selvmord for en utilladelig Listen sig ud af Verden – i vor Tid, siger jeg, kan det vel stundom forekomme En og Anden nødvendigt at spille falsk, naar han ikke ønsker, at Byen skal paatage sig det hæderlige Hverv at frie for ham, saa han selv blot behøver at vise sig med det sædvanlige Frieransigt ad modum Peder Erik Madsen, med hvide Handsker paa og en skizzeret Haandtegnning over sine Livs-Udsigter i Haanden, tilligemed andre bedaarende Tryllemidler (et ærbødigst Promemoria ikke at forglemme), der bruges ved det sidste Angreb. Er det nu mere udvortes Omstændigheder, der gjøre en vis Hemmelighedsfuldhed nødvendig, saa bliver den Mystification, der anvendes, mere slet og ret *Forstillelse*. Men jo mere Individet opfatter disse Mystificationer som Episoder i sin egen Kjærlighedshistorie, jo mere overgivet han er i sin Glæde over at henlede Folks Opmærksomhed paa et ganske andet Punkt, desto mere fremtræder *Ironien*. Ironikeren nyder hele Kjærlighedens Uendelighed, og den Udvidelse, Andre søge ved at have Fortrolige, den forskaffer han sig ved at have høit Betroede, der dog Intet veed. Lignende Mystificationer ere stundom ogsaa nødvendige i *Literaturen*, hvor man overalt omspændes af en Mængde aarvaagne Literatuser, der opdage Forfattere, ligesom Kirsten Giftkniv stifter Partier. Jo mindre det nu er en udvortes Grund (Familiehensyn, Hensyn til Befordring, Frygtagtighed o. s. v.), der bestemmer En til at lege Skjul; jo mere det er en vis *indre Uendelighed*, der ønsker at frigjøre sit Værk fra ethvert endeligt Forhold til sig selv, ønsker at see sig fritaget for al Condolation af Ulykkeskammerater, og al Gratulation af Forfatternes ømme Broderskab – desto mere er Ironien fremtrædende. Gaaer det nu saavidt, at man kan faae en eller anden kaglende Hane, der saa uendelig gjerne vilde lægge et Æg, til, halv undvigende, halv bestyrkende Folk i deres Vildfarelse, at lade sig paadutte Paterniteten, saa har Ironikeren vundet Spil. Ønsker man undertiden, hvad vel let i vor Tid En og Anden kan fristes til, at afføre sig den Habit, Enhver i Forhold til sin *Stilling i Samfundet* efter Rangforordningen allerunderdanigst maa anlægge og bære; ønsker En engang imellem idetmindste at vide, at han har det Fortrin for dømte Personer, at han tør vise sig iført andre end Husets Klæder: saa bliver ogsaa her en vis Mystification nødvendig. Jo mere nu det, der bestemmer En til en sliq Mystification er et endeligt Hensyn, som naar en Kjøbmand reiser incognito for at fremskynde en Speculations heldige Udfald, en Konge for at overraske Kassebetjente, en Politiembedsmand for til Afvexling selv at komme som en Tyv – om Natten, en Mand i en underordnet Stilling i Staten af Frygt for høie Foresatte o. s. v., desto mere nærmer det sig til en slet og ret *Forstillelse*. Jo mere det derimod er en Trang til engang imellem at være Menneske og ikke evig og altid Cancelliraad, jo mere *poetisk Uendelighed*, der er deri, med jo mere Kunst Mystificationen gennemføres, desto mere er Ironien fremtrædende. Ja lykkes det endog reent at lede Folk paa Afveie, maaskee at blive anholdt som en mistænkelig Person, eller indblandet i interessante Familieforhold, saa har Ironikeren opnaaet, hvad han ønsker.

Men det, som i alle disse og lignende Tilfælde er det Fremtrædende i Ironien, er den *subjective Frihed*, der i ethvert Øieblik har *Muligheden af en Begyndelse* i sin Magt og ikke er generet af tidligere Forhold. Der er noget forførerisk ved al Begyndelse, fordi Subjectet endnu er frit, og det er *denne Nydelse*, Ironikeren attraaer. Virkeligheden taber i saadanne Øieblkke sin Gyldighed for ham, han er fri over den. Dette er Noget, den romersk-catholske Kirke paa enkelte Punkter er bleven sig bevidst, og i Middelalderen pleiede den derfor til visse Tider at hæve sig selv over sin absolute Realitet og opfatte sig selv ironisk, f. Ex. ved Æselsfesten, Narrefesten, Paaskelatter o. s. v. En lignende Følelse laae til Grund for den Tilladelse, de romerske Soldater havde til at synge Spotteviser over Triumphator. Her blev man sig paa eengang Livets Glands og Hæders Realitet bevidst, og i samme Øieblik var man ironisk ude derover. Saaledes skjulte der sig ogsaa, uden at man behøver en Lucians Spotterier, megen Ironi i det græske Gudeliv, hvor Gudernes himmelske Virkelighed heller ei var forskaanet for Ironiens skarpe Vindpust. Saavist som det nu er, at der er megen Tilværelse, der ikke er Virkelighed, og at der er Noget i Personligheden, der idetmindste momentviis er incommensurabelt for Virkeligheden, saavist er det ogsaa, at der ligger en Sandhed i Ironien. Hertil kommer, at, saaledes som vi hidtil have opfattet Ironien, er den mere bleven seet som en momentan Yttring, saa at vi i alle disse Tilfælde endnu ikke kunne tale om den rene Ironi, eller om Ironi som Standpunkt. Jo mere derimod den Betragtning af Forholdet mellem Virkelighed og Subject, som her leilighedsviis blev gjort gjeldende, griber om sig, desto mere nærme vi os til det Punkt, hvor Ironien viser sig i sin usurperede Totalitet.

En *Diplomats Opfattelse* af Verden er i mange Maader ironisk, og den bekjendte Yttring af Talleyrand, at Mennesket havde faaet Talen ikke for at aabenbare, men for at skjule sine Tanker, indeholder en dyb Ironi over Verden, og er fra Statsklogskabens Side aldeles svarende til en anden ægte diplomatisk Sætning, mundus vult decipi, decipiatur ergo. Imidlertid følger dog deraf endnu ingenlunde, at den diplomatiske Verden betragter Tilværelsen ironisk, den har tværtimod Meget, den for Alvor vil gjøre gjeldende. – Forskjellen mellem alle de her antydede *Yttringer af Ironi* er derfor en blot kvantitativ, et Mere eller Mindre, hvorimod *Ironien sensu eminentiori* kvalitativt adskiller sig fra den her beskrevne Ironi, ligesom den speculative Tvivl kvalitativt adskiller sig fra den vulgære og empiriske. Ironien sensu eminentiori retter sig ikke mod dette

eller hint enkelte Tilværende, den retter sig mod hele den til en vis Tid og under visse Forhold givne Virkelighed. Den har derfor en Aprioritet i sig, og det er ikke ved successivt at tilintetgjøre et Stykke af Virkeligheden efter det andet, at den kommer til sin Total-Anskuelse, men det er i Kraft af denne, at den destruerer i det Enkelte. Det er ikke dette eller hint Phænomen, men det er Tilværelsens Totale, den betragter sub specie ironiæ. Forsaavidt seer man Rigtigheden af den hegelske Betegnelse af Ironien som den *uendelig absolute Negativitet*.

Forinden vi imidlertid gaae over til den nærmere Udvikling heraf, synes det rigtigst at orientere os i den Begrebs-Omgivelse, hvor Ironien har hjemme. Man maa til den Ende adskille, hvad man kunde kalde en *executiv Ironi*¹ fra en *contemplativ Ironi*.

1. Til den executive eller, som den og kunde kaldes, den dramatiske Ironi hører ogsaa *Naturens Ironi*, forsaavidt nemlig Ironien ikke er bevidst i Naturen, men kun for den, der har Øiet for den, for hvem det da er, som drev Naturen, som en Person, sit Spøg med ham, eller som den betroede ham sin Sorg og sin Smerte. I Naturen ligger ikke dette Misforhold, dertil er den for naturlig og altfor naiv, men for den, der er ironisk udviklet, viser det sig i Naturen. Schubert (i hans *Symbolik des Traumes*, Bamberg 1821) har til behageligt Udvalg en Mangfoldighed af saadanne ironiske Træk i Naturen. Han bemærker, at Naturen med dyb Spot Klage mit Lust, Fröhlichkeit mit Trauer wunderbar paart, gleich jener Naturstimme, der Luftmusik auf Ceylon, welche im Tone einer tiefklagenden, herzzerschneidenden Stimme, furchtbar lustige Menuetten singt (Pag. 38). Han gjør opmærksom paa *Naturens ironiske Sammenstilling* af de fjerneste Extremer, smlgn. Pag. 41: Unmittelbar auf den ünftigen gemäßigten Menschen, folgt in der Ideenassociation der Natur der tolle Affe, auf den weisen, keuschen Elephanten das unreine Schwein, auf das Pferd der Esel, auf das häßliche Cameel die schlanken Rehart, auf die mit dem gewöhnlichen Loos der Säugthiere unzufriedne, dem Vogel nachäffende Fledermaus, folgt in verschiedener Hinsicht die Maus, die sich kaum aus der Tiefe herauswagt. Men alt Sligt er ikke i Naturen, men *det ironiske Subject* seer det deri. Saaledes kan man ogsaa opfatte alle Sandsebedrag som en Ironi af Naturen. Men for at blive sig det bevidst, fordres der en Bevidsthed, der selv er ironisk. Jo mere polemisk et Individ er udviklet, desto mere Ironi vil han ogsaa finde i Naturen. En saadan Betragtning af Naturen tilhører derfor mere den *romantiske Udvikling end den classiske*. Den græske Harmoni fandt vanskelig slige Spydigheder i Naturen. Jeg vil oplyse dette ved et Exempel. I det lykkelige Grækenland blev Naturen sjelden Vidne til Andet end en ligelig stemt Sjæls blide og milde Harmonier, thi selv den græske Sorg var skjøn, derfor var Echo en venlig *Nymphe*. I den nordiske Mythologi derimod, hvor Naturen gjenlød af vilde Klageskrig, hvor Natten ikke var lys og klar, men mørk og taaget, angstfuld og rædsom, hvor Sorgen ikke formildedes ved en stille Erindring, men ved et dybt Suk og evig Glemsel, der var Echo en *Trold*. I den nordiske Folketro hedder Echo derfor Dvergmål eller Bergmål, smlgn. Grimm: *Irische Elfenmärchen* Pag. LXXVIII. *Færøiske Qvæder*. Randers 1822 Pag. 464. Denne Ironi i Naturen har her fundet Plads i en Note, fordi det dog egentlig først er for det humoristiske Individ, at den gaaer op; thi det er egentlig først igjennem Betragtningen af *Synden* i Verden, at den ironiske Opfattelse af Naturen ret træder frem.
(tilbage)

Vi betragte først, hvad vi vovede at kalde den *executive Ironi*. Forsaavidt som Ironien gjør Modsætningsforholdet gjeldende i alle dets forskjellige Nuancer, forsaavidt kunde det synes, at Ironi blev identisk med *Forstillelse*¹. I Almindelighed pleier man for Kortheds Skyld at oversætte Ironi ved Forstillelse. Men Forstillelse betegner mere den *objective Act*, der fuldbyrder Misforholdet mellem Væsen og Phænomen; Ironi betegner tillige den *subjective Nydelse*, idet Subjectet ved Ironien frigjør sig fra den Bundethed, i hvilken Livsforholdenes Continuitet holder ham, som man jo derfor ogsaa kan sige om Ironikeren, at han slaaer sig løs. Hertil kommer, at Forstillelse, forsaavidt man vil bringe den i Forhold til Subjectet, har en Hensigt, men denne Hensigt er en udvortes Hensigt, en Forstillelsen selv fremmed; derimod har Ironien ingen Hensigt, dens Hensigt er immanent i den selv, det er en metaphysisk Hensigt. Hensigten er ikke noget

Andet end Ironien selv. Naar Ironikeren saaledes viser sig som en anden, end han virkelig er, saa kunde det vistnok synes, at hans Hensigt var den, at faae Andre til at troe dette; men hans egentlige Hensigt er dog den, at føle sig fri, men dette er han netop ved Ironien, og saaledes har Ironien altsaa ikke nogen anden Hensigt, men er Selvhensigt. Man seer derfor let, at Ironi er forskjellig fra den Jesuitisme, hvori Subjectet vel er frit i Valget af Midler til at udføre sin Hensigt, men ingenlunde frit i den Forstand som i Ironien, hvor Subjectet ingen Hensigt har.

1. Saaledes er Ironi opfattet af Theophrast, cfr. Theophrasti Characteres ed. Astius pag. 4 Cap. I: περὶ εἰρωνείας. Her defineres Ironi saaledes: προσποιήσις ἐπὶ χεῖρον πράξεων καὶ λόγων (simulatio dissimulatioque fallax et fraudulenta).
(tilbage)

Forsaavidt som det er Ironien væsentligt at have et Udvortes, der er det Indvortes modsat, kunde det synes, at den blev identisk med *Hykleri*. Paa Dansk har man vel ogsaa stundom oversat Ironi ved Skalkagtighed, og en Hykler pleier man jo at kalde en Øiensalk. Men Hykleri hører egentlig hjemme paa det *moralske* Gebet. Hyklerin stræber bestandig at synes god, skjøndt han er ond. Ironien derimod ligger paa et metaphysisk Gebet, og det er Ironikeren bestandig blot om at gjøre at synes en anden, end han virkelig er, saa at, ligesom Ironikeren skjuler sin Spøg i Alvor, sit Alvor i Spøg (omtrent som Naturlydene paa Ceylon), saaledes kan det ogsaa falde ham ind at lade ond, skjøndt han er god. Kun maa man erindre, at de moralske Bestemmelser egentlig ere for concrete for Ironien.

Men Ironien har ogsaa en theoretisk eller *contemplativ* Side. Betragte vi Ironien som et underordnet Moment, saa er Ironien jo det sikke Blik for det Skjæve, det Forkeerte, det Forfængelige i Tilværelsen. Idet den nu opfatter dette, kunde det synes, at Ironi blev identisk med *Spot*, *Satire*, *Persiflage* o. s. v. En Lighed har den naturligviis hermed, forsaavidt som den ogsaa seer det Forfængelige; men idet den vil fremstille sin Observation, afviger den, idet den ikke tilintetgjør det Forfængelige, ikke er, hvad den straffende Retfærdighed er i Forhold til Lasten, ikke har det Forsonende ved sig, som det Comiske har, men den *bestyrker* snarere det Forfængelige i dets Forfængelighed, den gjør det Gale endnu galere. Dette er hvad man kunde kalde Ironiens Forsøg paa at mediere de discrete Momenter, ikke i en høiere Enhed, men i en høiere Galskab.

Betragte vi Ironien, idet den vender sig *mod hele Tilværelsen*, saa fastholder den atter her Modsætningen mellem Væsen og Phænomen, mellem det Indvortes og det Udvortes. Det kunde nu synes, at den blev, som den absolute Negativitet, identisk med *Tvivlen*. Men deels maa man erindre, at Tvivl er en Begrebsbestemmelse, Ironi en *Subjectivitetens* Forsigværen; deels at Ironien væsentlig er *practisk*, og at den kun er theoretisk for atter at være practisk, med andre Ord, at det ikke er Ironien om Sagen, men om den selv at gjøre. Naar derfor Ironien kommer under Veir med, at der bag Phænomenet maa stikke noget Andet end det, der ligger i Phænomenet, saa er det, der bestandig er Ironien magtpaaliggende, det, at Subjectet føler sig frit, saa at Phænomenet bestandig ikke faaer Realitet for Subjectet. Bevægelsen er derfor og aldeles modsat. I Tvivlen vil Subjectet bestandig ind i Gjenstanden, og hans Ulykke er den, at Gjenstanden bestandig flyer for ham. I Ironien vil Subjectet bestandig ud af Gjenstanden, hvilket han opnaaer derved, at han i ethvert Øieblik bliver sig bevidst, at Gjenstanden ingen Realitet har. I Tvivlen er Subjectet Vidne til en Erobringskrig, i hvilken ethvert Phænomen tilintetgjøres, fordi Væsenet bestandig maa ligge bag derved. I Ironien retirerer Subjectet bestandig, afdisputerer ethvert Phænomen Realitet, for at frelse sig selv, det vil sige, for at bevare sig selv i den negative Uafhængighed af Alt.

Forsaavidt endelig Ironien, idet den bliver sig bevidst, at Tilværelsen ingen Realitet har, udtaler den samme Sætning, som det fromme Gemyt, kunde det synes, at Ironien blev en Slags *Andagt*. I Andagten taber ogsaa, om jeg saa maa sige, den lavere Virkelighed, det vil sige Verdensforholdene, sin Gyldighed, men dette skeer dog kun forsaavidt, som *Gudsforholdene* i samme Øieblik gjøre deres absolute Realitet gjeldende. Det andagtsfulde Sind udsiger ogsaa, at Alt er Forfængelighed; men det er dog kun forsaavidt, som ved denne Negation alt Forstyrrende skaffes tilside, og det evigt Bestaaende kommer tilsyne. Hertil kommer, at naar det andagtsfulde Sind finder Alt forfængeligt, saa gjør det ingen Undtagelse med sin egen Person, gjør ingen Ophævelser med den, tvertimod, den maa ogsaa tilside, for at det Guddommelige ikke skal stødes tilbage ved dens Modstand, men udgyde sig i det ved Andagten sig aabnende Sind. Ja i de dybere gaaende Opbyggelsesskrifter see vi, at det fromme Sind netop agter sin egen endelige Personlighed at være det Usleste af Alt. I Ironien derimod bliver, idet Alt forfængeliggjøres, Subjectiviteten fri. Jo mere Alt bliver forfængeligt, desto lettere, desto indholdsløse, desto flygtigere bliver Subjectiviteten. Og medens Alt bliver Forfængelighed, bliver det ironiske Subject *ikke sig selv* forfængeligt, men frelser sin egen Forfængelighed. For Ironien bliver Alt Intet; men Intet kan tages paa flere Maader. Det speculative Intet er det i ethvert Øieblik for Concretionen Forsvindende, da det selv er det Concretes Trang, dets nusus formativus; det mystiske Intet er et Intet for Forestillingen, et Intet, der dog er ligesaa indholdsrigt, som Nattens Taushed er hørøstet for den, der har Øren at høre med; det ironiske Intet endelig er den Dødsstilhed, i hvilken Ironien gaer igjen og spøger (dette sidste Ord taget aldeles tvetydigt).